

Keele-ja kultuuritundlik pedagoogika

Eesti keele instituudi sügiskonverents 21.11.2024

Maija Yli-Jokipii

Tallinna ülikool

Soome keele ja kultuuri külalislektor

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Esineja tutvustus

Maija Yli-Jokipii (maijayli@tlu.ee)

FM, soome keel (Turu ülikool 2003)

Doktorant, Tampere ülikool, Kasvatusteaduste ja kultuuri teaduskond

*Oman äidinkielen opettaja osana
kielellisest ja kulttuurisest vastuullista
koulutusjärjestelmää*

Doktoritöö kaitsmine 7.12.2024, opponent Maria Ahlhom, Helsingi ülikool

Juhendajad: Inkeri Rissanen ja Elina Kuusisto

Soome keele ja kultuuri külalislektor Tallinna ülikoolis alates sügisest 2024

Didaktika õppejõud, erialad ja huvi suunad:

- Välismaal õpinud õpetajate täienduskoolitus "Kuulumisia"
- Keeleliselt ja kultuuriliselt vastutulelik pedagoogika
- Oma emakeele õpetaja töö
- Soome keele ja kirjanduse didaktika

Õpetaja, soome keel teise keelena ja kirjandus kl. 7–9, soome emakeelena ja kirjandus keskkoolis

Keele- ja kultuuritundlik pedagoogika

Keeleliselt

- Aluseks
 - sotsiolingvistiika perspektiivid
 - Teise keele õpimise teooriad

Kultuuriliselt

- Algpära USA´s, kus sotsiaalne ja hariduse lõhe on väga suur ja vähemusgruppide iskutel on raske saada edasi
- USA mudelid ei kehti otse Soome või Eesti, sest sotsiaalne ja etniline olukord on erinev -> kriitiline refleksioon on alati vajalik

Lugemissoovitused:

Preparing Linguistically Responsive Teachers: Laying the Foundation in Preservice Teacher Education (Lucas & Villegas 2013)

Monolingual ideologies confronting multilingual realities. Finnish teachers' beliefs about linguistic diversity (Alisaari et al. 2019)

Lugemissoovitused:

Preparing for culturally responsive teaching (Gay 2002)
Culturally relevant pedagogy 2.0: aka the remix (Ladson-Billings 2014)

Kultuur – mida see tähendab

Aluseks on kriitiline sotsiokultuuriline teooria (Vygotsky)

- Kultuur on alati muutuv ja selle piirid on paindlikud

Keele- ja kultuuritundlikus pedagoogikas tähelepanu eriti

- Kultuurilised harjumused ja praktikad
- Kultuuriline identiteet

Kultuuriline ja keeleline mitmekesisus \neq immigrantid

- Igaüks elab mitmekultuurilisest maailmas. See tähendab, et meie kõik oleme mitme kultuuri esinadajaid.
- Immigratsioon on toonud välja rohkem kultuurilist (ja keelelist) mitmekesisust
- Ühtne kultuur, rahvusliku kultuuri homogeensus on muut
- Kas on "eestlasus" looduslik või kunstlik entiteet, kas see on? Millises ajas, millistel põhjustel see on kujunenud – või kujutatud?

Keel ja kultuur

Keel on seoses selle kultuuriga, mis see on kasutusel

Peale keelt õpime kultuurilisi harjumusi, kombesid, traditsioone, ning konnotatsioone

Identiteet

- Kes mina olen
- Kes mina tahan olla, kelleks tahan saada
- Kellega olen sarnane
- Mille grupi liige olen

- Identiteeti saab ise ehitada, kuid on ka tegureid, mida me ise ei saa valita

Keel ja identiteet

Keel, eriti emakeel, on seotud identiteediga

Emakeel (Skutnabb-Kangase 1988 järgi)

- 1) Keel, mida sa õpid esimesena
- 2) Keel, mida sa oskad kõige paremini
- 3) Keel, mida sa kasutad kõige rohkem
- 4) Keel, mille kõnelejatega tunnen osadust, kokkukuuluvust

Emakeel kui õpimise baas

Teise keele õpimise aluseks on esimese keele oskus:

- n.õ. künnisteooria, threshold hypothesis (Cummins 1976)
- Emakeele abil koostab isik oma arusaamise maailmast ja iseenesest

Laps kasvab oma koju keelelise kultuuri harjumustega

Harjumused laste (keelelises) kasvatuses on erinevat

- Lapsega räägitakse samamoodi kui täiskasvanuga
 - Laps kasvab sotsiaalses kogukonnas, tavaliselt kohal on palju täiskasvanuid, kes hoolitsevad koos lapse üle
 - Laps õpib teisi jälgides ja jäljendades
 - Tavaliselt lapsega hakatakse aktiivselt kõnelema alles kui ta ise räägib
- Lapse ja täiskasvanuga räägitakse erineval moel
 - Täiskasvanu selgitab maailma keeleliselt lapsele
 - Lastesalmid, lastelaulud,
 - lugemine, lasteraamatud; kirjalik kultuur
 - vestlus, dialoog, küsitlemine
 - Tavaliselt lapsega hakatakse kõnelema väga vara, juba enne sündimist, keelelise suhtlemise eesmärgiks on arendada lapse keeleoskust

Harjumused, valmisolekud arenevad oma kasvukeskkonnas

- Kirjalik traditsioon
 - "Kõik, mis tähtis, on kirja pandud"
- Suuline traditsioon
 - Noor kirjalik kultuur, kultuuris kirjaliku teabe tähtsus minimaalne
- Millised asjad, oskused jne. on relevantid oma keskkonnas?
- > Mille poole isik õpib oma tähelepanu pöörama?
- > Keeleliku teadlikuse arenemine
 - võib mõjuda ka nt. lugemise õpimisele

Uus keelelik keskkond

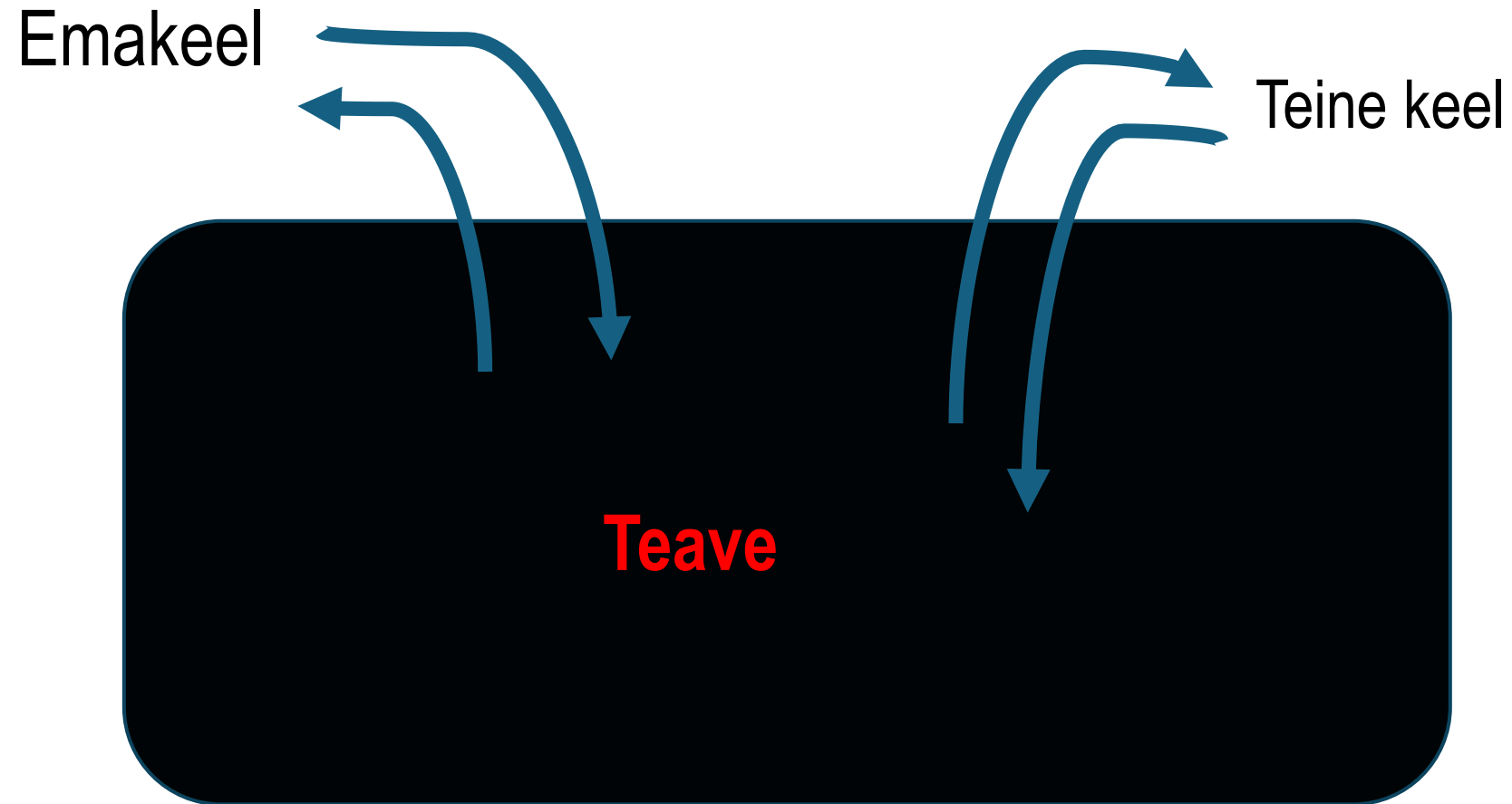
- Kui lapse kodune keeleline kultuur on väga teistsugune kui kooli oma, võivad tekkida konfliktid
 - Millised käitumismudelid on relevantset, nt. küsimused ja nendele vastamine
- Keelelise teadlikuse harjutamine kui osa keele õpimist
 - nt. lastesalmid, ilma pildiraamatud, lasteraamatud

Mitmekeeleline õpilane

- Oskused kooli keeles alles arenemas
- Samal ajal õpitakse keelt ja sisu
- Erinev olikord võrreldes täiskasvanu keeleõpijaga: täiskasvanul on juba sisulised oskused, ta õpib ainult uued sõnad
- Lapse puhul raskusi tekitab ka see, et kooliainete sisu on temale totaalselt uus ja võimalikult kaugel ta varemaste kogemustest,
 - nt. ühiskonna ja looduse teemalised sisud
 - abstraktsed sisud

Common underlying competence (CUP)

BICS & CALP

Cummins 1984

Igapäeva suhtlemises vajaliku keeleoskuse arenemine võtab u. 1–2 aastat (BICS)

Õpimises vajaliku keeleoskuse arenemine võtab 5–7 aastat (CALP)

-> õpilane räägib voolavalt igapäeva suhtlemises vajaliku keelt

- Ohuks on, et õpetaja arvab, et õpilane oskab ka teisi keele osajaotised sama hästi

BICS – Basic Interpersonal Communication Skills

CALP – Cognitive Academic Language Proficiency

Collier and Thomas 1995

it may take children with no prior instruction or no support in native language development at least seven years to develop CALP

Emakeele tuge mine mitmekeelses keskkonnas

- Ilma toetamata ka emakeel ei arene
- Kõikidest keeldest lugupidamine, kõigide kultuuride väärtustamine (Gay, Ladson-Billings)
- Emakeele õpimine koolikontekstis mõjutab positiivselt
 - Teis(t)e keel(d)e õpimisele
 - Õpimisele üleüldse
 - Identiteedi arengule
- Emakeel on ka identiteedi koostamise alus (nt. Kinossalo et al., 2022)

(Cummins 2000; Cummins & Early 2011; Helot & Young 2002; Thomas & Collier 2002; Agirdag & Vanlaar 2018; Ganuza & Hedman 2019).

Identiteedi toetuses ka representatsioonid on tähtsad

[Facebook](#)

Understanding what migrant students find difficult, as well as how, and with the help of whom, they overcome such difficulties is crucial for the development of effective and sensitive pedagogical practices.

(Kaukko ym., 2022)

Keele- ja kultuuritundlik pedagoogika

Aluseks on kriitiline sotsiokultuuriline teooria (Vygotsky)

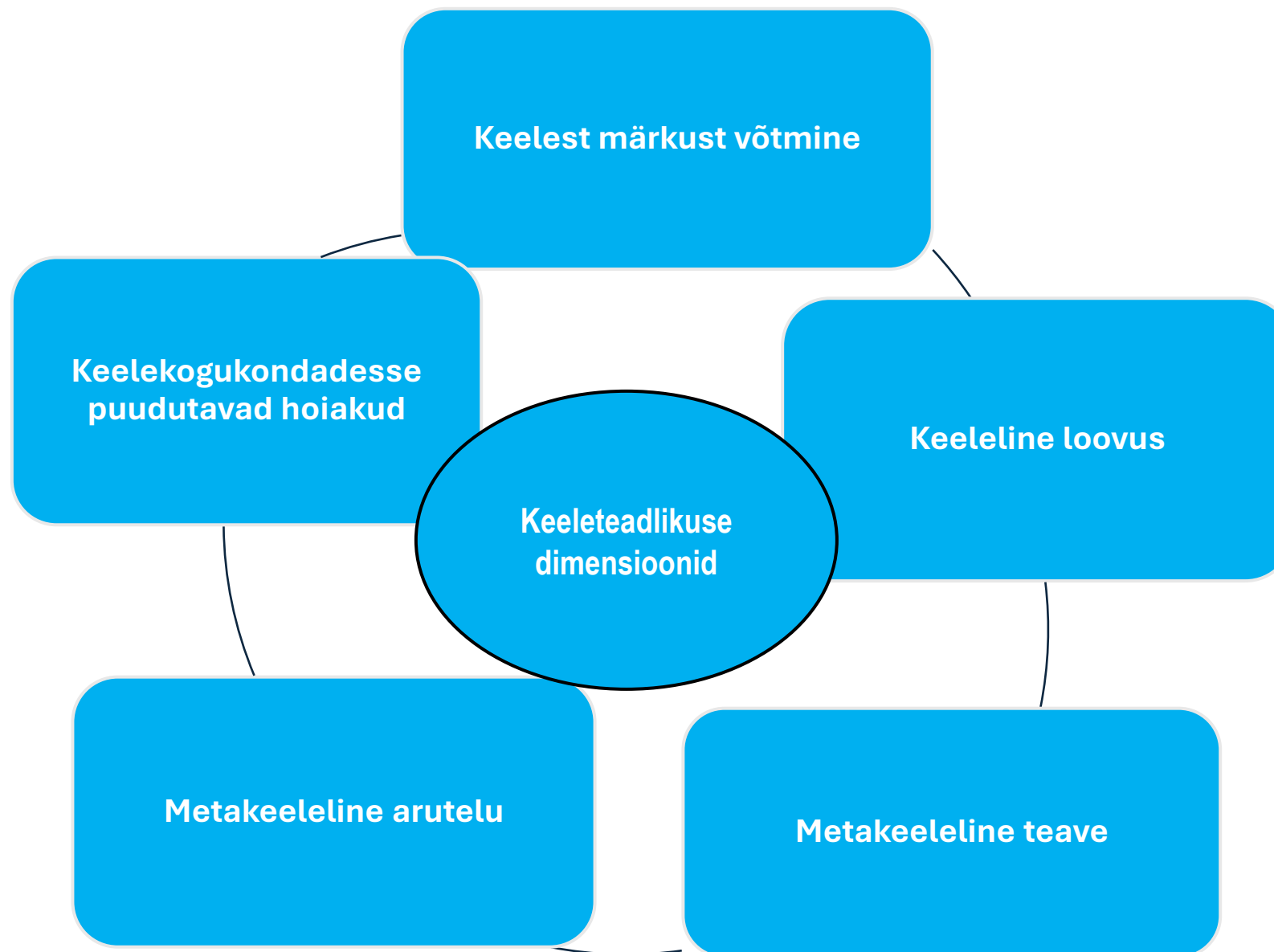
- Culturally sustainable/relevant pedagogy (Ladson-Billings 2014; 2021)
/ Culturally responsive pedagogy, Gay 2001/2018)
- Linguistically responsive education (Lucas & Villegas 2011, 2013, 2017)
- Kielellisest ja kultuurisest vastuuline pedagoogiikka (Alisaari ym.)
- Kielitietoinen koulu (POPS2014)
- Katsomustietoinen koulu (Innanen, Kimanen)

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Keeleliselt ja kultuuriliselt vastutuleku pedagoogi/kooli meespea

1. Saame aru kultuurilisestest erinevustest
2. Meie töö põhineb kultuuriliselt ja keeleliselt vastutulekule õppekavale ja kasutame selleka kooskõlas olevat õppematerjale
3. Loome koosõpiva kogukonna, mille eesmärgiks on kõikide edukus ja akadeemiline areng
4. Meie pedagoogika on keelelikult vastutulekut
5. Märgame ja aktsepteerime õpilaste erinevad algpärad ja raamistikud
6. Edendame haridusliku võrdsust

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Keeliliselt vastutuleliku pedagogiika raamistik

Harju-Autti (2022) järgi

Dimensioonid	KEELEGA SEOTUD ARUSAAMISED JA OSKAMISED
Sotsiolingvistiline arusaamine Lugu pidamine keelilisest mitmekesisusest Eesmärgina keeleõppijade tuge mine	Teadmine kielenõppijade keelelekisest algpärast, kogemustest ja võimeist Klassis kasutatud keeletõttu tegutsevate probleemide äratundmine Teadmine teise keele õppimise põhimõttest ja selle teadmise järgi praktikad Metoodid, millega õpimise saab etendada

Kooli keelde valik

Koolis on kasutusel samal ajal mitme erineva registri keeli

- Igapäeva keel
- Kooli navigatsiooni keel
- Akadeemiline keel
- Õppeainete keel

Mis juhib meid teaduse keele suunas

Mis nendest on BICS'i keeli, mis jällegi CALP'i?

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

Igaüks ei räägi
koolikeelt
emakeelena

Foto: MY-J, 26.9.2022

Kes sina oled? Kes oleme me või nemad?

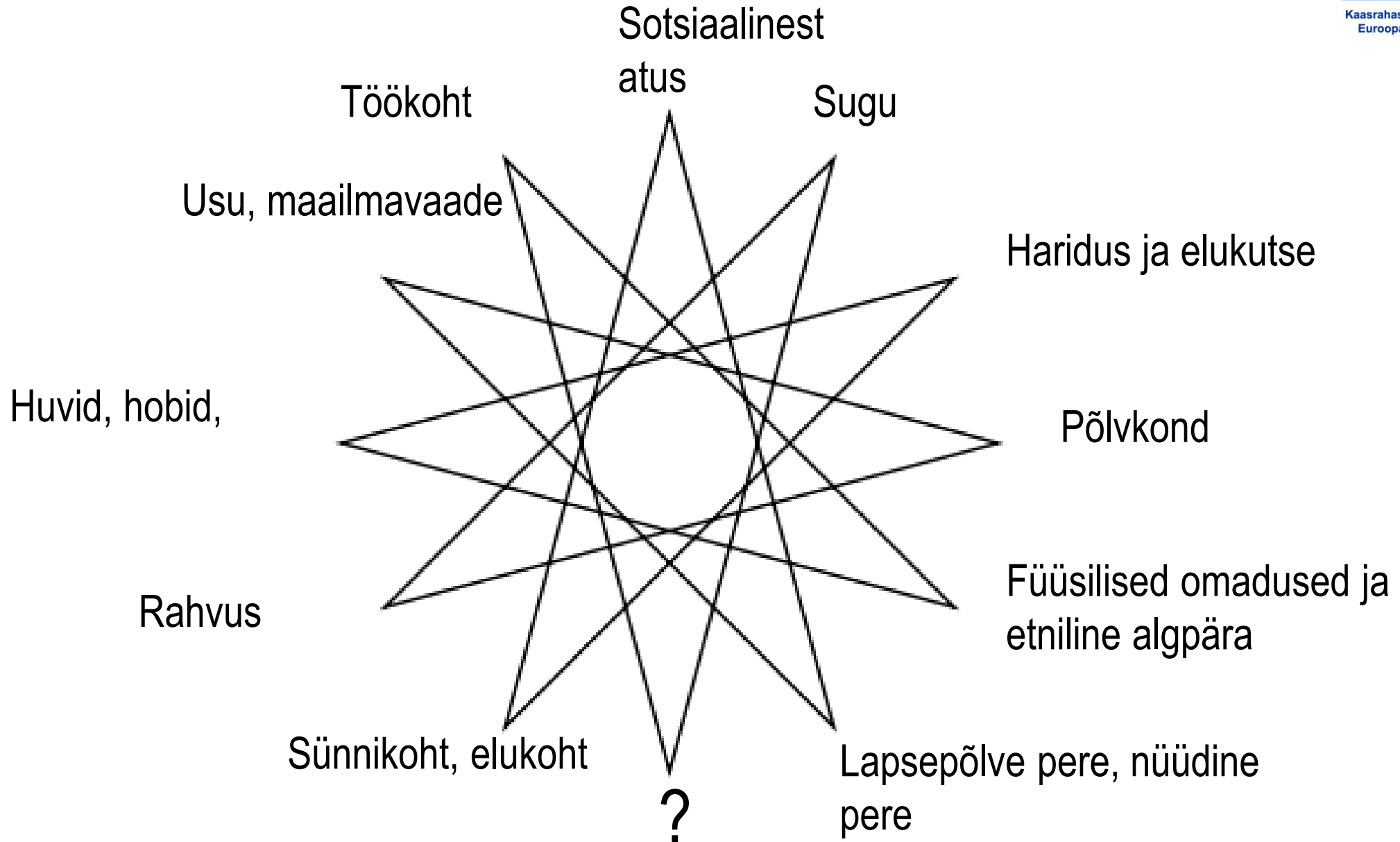
Selleks, et õppida midagi teisest või võõrast, peab teadma, mis on oma ja tuttav. Selleks on meil vaja jälgida ja hinnata iseenda ja oma kultuuri.

- > kriitiline refleksioon
- > enese mõistmine

Igaüks on mitme erineva kultuuri liige, ja igaühel on erinevaid rolle ja identiteete.

Mõni roll ja identitet on selline, millega oleme sündinud või mis on väljaspoolt antud, kuid teisi saame ka ise valita või kujundada.

Erinevusi on palju... kuid ka sarnast

Kulttuuridevahelised kompetentsid

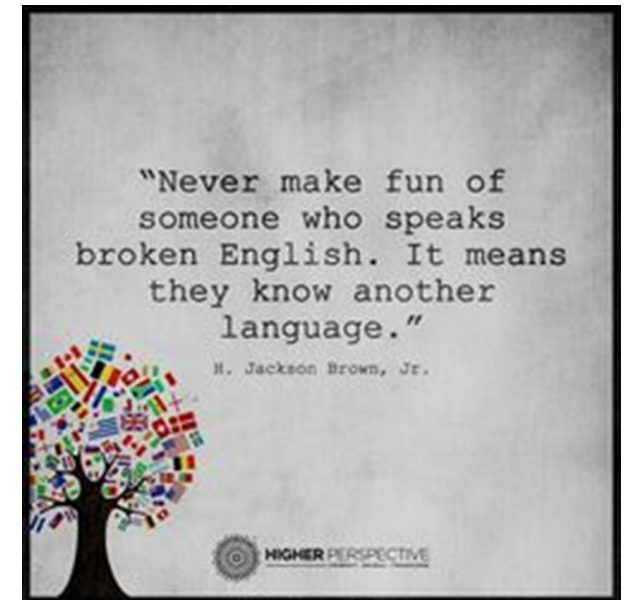
Arusaamine, oskused, hoiakud ja tegevused

Kulttuuridevahelised kompetentsid rakenduvad selle kaudu, et isik

- Tunneb ning saab aru oma kultuurilisest identiteedist JA teab ja tunneb ka teisi kultuure ja nende ajalugu (mingil määral)
- On avatud erinevatele vaatenurkadele ja hoiakutele
 - > ei ole ainult "ühte õiget" tegevuse mudelit
- Oskab tegutseda muutuvates olukordades, erinevate inimestega
- Oskab teha valikuid ja lahendusi, mis ei ole seotud oma hoiakute või eelarvamustega

Keel, keeleoskus

- Minu keel, kas on must ja vigane?
 - Kas arvad, et mina ei oska oma tööalust?
 - Kas tundub, et mina ei ole korraliku haridusega?
- > milletõttu lubate minule keelevead? Kas lubate kõikile, kes eesti keelt teise keelena kõnelevad?

Keel, keeleoskus – isiku või kogukonna oskus

Me peame harjuma ka keeleõppija keelt kuulama ja temaga suhtlema

Keelt pole võimalik õppida, kui seda ei saa kasutada!

Et oskad keelt hästi, pead alustama sellega, et oskad halvasti!

Keel on kommunikatsiooni alus!

-> Translanguaging (Lucas & Villegas), transkieleily, kieleily (soome, nt. Heini Lehtonen)

- > kõigide nende keelde kasutamine, mida isik või kogukond oskab, kommunikatsiooni kindlustamiseks

Teoriaallikad

Alisaari, J., Heikkola, L. M., Acquah, E. O. & Commins, N. (2019). Monolingual ideologies confronting multilingual realities. Finnish teachers' beliefs about linguistic diversity. *Teaching and Teacher Education* 80, 48–58. doi:10.1016/j.tate.2019.01.003

Bronfenbrenner, U. (1992). *Ecological systems theory*. Jessica Kingsley Publishers.

Gay, G. (2002). Preparing for culturally responsive teaching. *Journal of teacher education*, 53(2), 106-116.

Kaukko, M., Wilkinson, J., & Kohli, R. K. (2022). Pedagogical love in Finland and Australia: A study of refugee children and their teachers. *Pedagogy, Culture & Society*, 30(5), 731-747.

Kinossalo, M., Jousmäki, H., & Intke-Hernandez, M. (2022). Life-story pedagogy for identity: Through linguistic and cultural recognition to participation and equity. *Apples-Journal of Applied Language Studies*.

Lehtonen, H. (2021). Kielitaitojen kirjo käyttöön, limittäiskieleilyä luokkaan. Teoksessa M. Ahlholm, I. Piippo & P. Portaankorva-Koivisto (toim.), *Koulun monet kielet. Plurilingualism in the school*. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, 70–90. doi:10.30660/afinla.100292

Ladson-Billings, G. (2014). Culturally relevant pedagogy 2.0: aka the remix. *Harvard educational review*, 84(1), 74-84.

Ladson-Billings, G. (2021). *Culturally relevant pedagogy: Asking a different question*. Teachers College Press.

Lantolf, J. P. (Ed.). (2000). *Sociocultural theory and second language learning* (Vol. 78, No. 4). Oxford university press.

Lucas, T., & Villegas, A. M. (2013). Preparing linguistically responsive teachers: Laying the foundation in preservice teacher education. *Theory into practice*, 52(2), 98-109.

Skutnabb-Kangas, Tove 1981: Bilingualism or not: the education of minorities. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Skutnabb-Kangas, Tove 1988: Vähemmistö, kieli ja rasismi. Helsinki: Gaudeamus

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

KÕIK